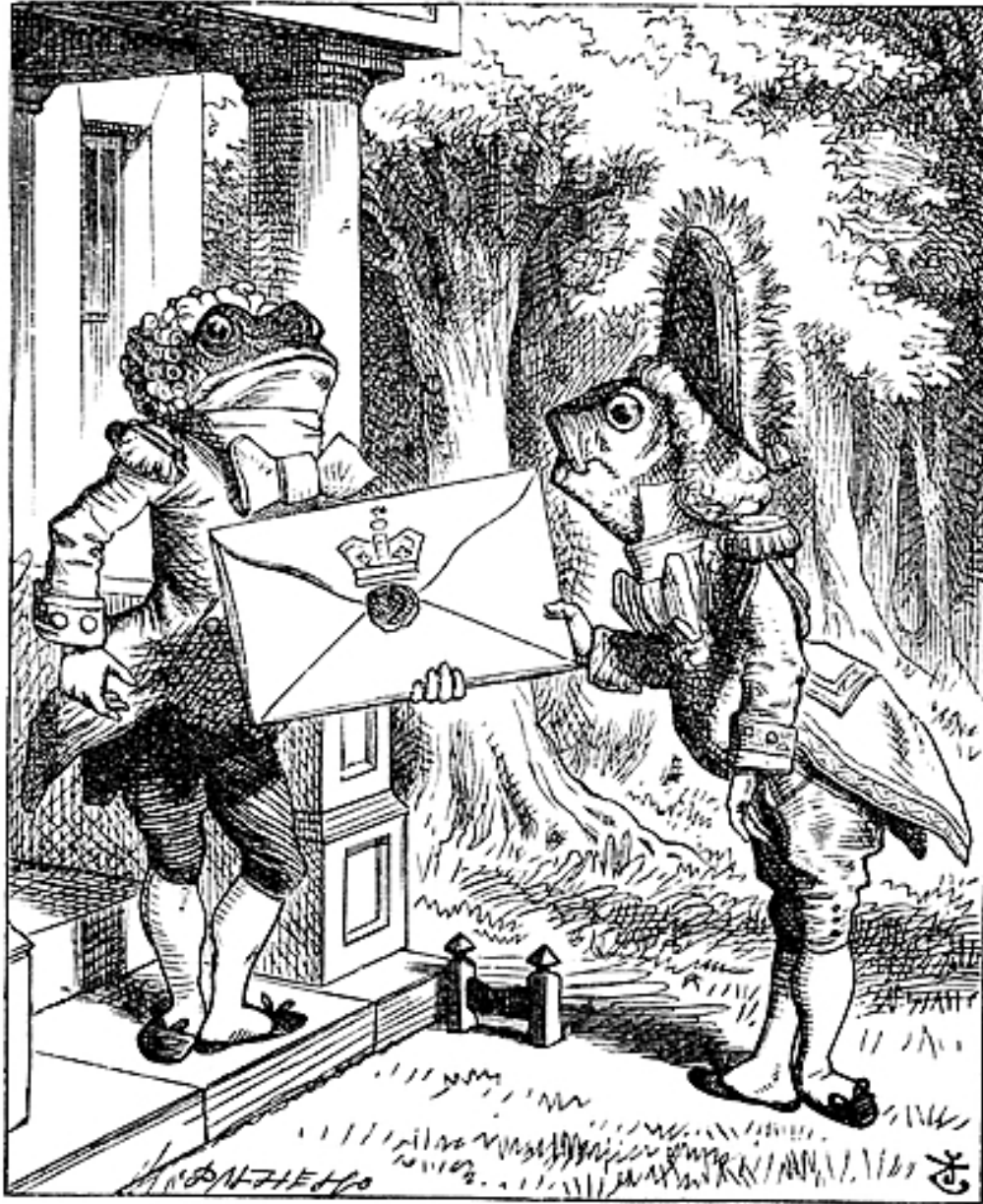

KRITISKT TÄNKANDE I VÄRDEFRÅGOR

3: Utvärdera argument I

Två ansatser

DEL 1

The Fish-footman began by producing from under his arm a great letter, nearly as large as himself, and this he handed over to the other, saying, in a solemn tone, “For the Duchess. An invitation from the Queen to play croquet.” The Frog-footman repeated, in the same solemn tone, only changing the order of the words a little, “From the Queen. An invitation for the Duchess to play croquet.”

(Lewis Carroll, *Alice's Adventures in Wonderland*, 1865)

TVÅ HUVUDSTRATEGIER

(1) *Fel slutsatsansatsen* (eng. *Fallacies approach*): Utgår från en lista på möjliga fel slut och letar efter dem, begås något eller några sådana fel slut i argumentationen så är det ett dåligt argument.

(2) *Kriterieansatsen* (eng. *Criterial approach*): utgår från en lista på kriterier som bra argument skall uppfylla, är de uppfyllda har vi att göra med ett bra argument.

Dessa typer av listor är inte orelaterade och allt som oftast kommer man att behöva begagna sig av båda strategierna, men man kan välja att i huvudsak fokusera på antingen (1) eller (2). (Hughes fokuserar i huvudsak på (2).) I hemuppgiften/på tentamen vill jag att ni tar både (1) och (2) i beaktande.

FELSLUTSANSATSEN

Enkelt uttryckt kan man säga att felslut är *vanligt förekommande felaktiga resonemangsmönster* som, om identifierade, kan vara till hjälp i utvärderandet av (informella, vardagsspråkliga) argument.

Alternativt kan man se felslut som brott mot *reglerna för kritiskt tänkande/diskussion*.

Vanlig kritik mot felslutsansatsen går ut på att det verkar märkligt att (a) lära ut korrekt resonerande genom att demonstrera felaktigheter, och (b) att ansatsen är otymplig eller oprecis.

I ljuset av detta är det kanske bäst att se felslut som en samling tumregler som kan hjälpa oss att se strukturer i en argumentation som tenderar att vara problematiska och som därför kräver att vi tittar närmare på dessa och ger en mer noggrann förklaring av varför denna typ av tänkande är problematiskt i just det här fallet.

FELSLUTSANSATSEN

**WRONG
WAY**

<https://bookofbadarguments.com/>

TRE KRITERIER

Ett bra argument skall uppfylla tre kriterier:

- (1) *Acceptabla premisser*: det är rimligt att acceptera premisserna.
- (2) *Relevanta premisser*: Premisserna har med slutsatsen att göra.
- (3) *Adekvata premisser*: Premisserna räcker för att etablera slutsatsen.

NOTERA: (3) Handlar om premismängden som helhet, (1) & (2) om premisserna individuellt. (2) & (3) är relaterade: relevans är ett *nödvändigt villkor* för adekvans.

UTVÄRDERA ARGUMENT

- (1) Identifiera huvudslutsatsen.
- (2) Identifiera premisserna.
- (3) Identifiera argumentets struktur.
- (4) Avgör om premisserna är godtagbara.
- (5) Avgör om premisserna är relevanta.
- (6) Avgör om premisserna är adekvata.
- (7) Försök hitta motargument.

NOTERA: Stegen ovan måste inte göras i ordning. Ibland måste ordningen (1), (2), (3) kastas om, t. ex. om vi har att göra med implicita premisser.

NOTERA: (7) har i sig inte med själva argumentet att göra men utgör ändå en central del av utvärderandet.

KRITISKT TÄNKANDE I VÄRDEFRÅGOR

3: Utvärdera argument I

För att undvika förvirring gällande *omm*

DEL 0

NÖDVÄNDIGA OCH TILLRÄCKLIGA VILLKOR

'Om och endast om', en materiell bikonditional (*omm*, *iff*, $\leftrightarrow$, '*just in case*'), är ett konnektiv i första ordningens logik. Satser av typen $P \leftrightarrow Q$ är sanna om och endast om *både P och Q har samma sanningsvärde* (dvs. båda är falska eller båda är sanna).

P	Q	$P \leftrightarrow Q$
T	T	T
T	F	F
F	T	F
F	F	T

Tabell 2:
*Sanningsvärdestabell
för omm ($\leftrightarrow$).*

ETT EXEMPEL

Qualified Agent Account of right action:

”An action is right iff it is what a virtuous agent would characteristically (i.e. acting in character) do in the circumstances.”

(Hursthouse, Rosalind, ”Normative Virtue Ethics”: 22.)

Denna tes kan alltså skrivas om till $P \leftrightarrow Q$ där P =“An action is right” och Q =”what a virtuous agent would characteristically (i.e. acting in character) do in the circumstances.” och är sann *om* P och Q har *samma sanningsvärde*.

EN MÖJLIG CIRKULARITET

If a qualified agent account of right action is to constitute a noncircular account of right action the *explanans* (what a virtuous agent would characteristically, i.e. acting in character, do in the circumstances) cannot contain any reference to the *explanandum* (right action). To put it another way: we cannot explain what constitutes a right action by reference to the virtuous person if our understanding of a virtuous person, at some point along the way, requires an understanding of right action.

(Frits Gåvertsson “Virtue and Rightness: Qualified Agent Accounts of Right Action”: 20.)

NÖDVÄNDIGA OCH TILLRÄCKLIGA VILLKOR

Vad utgör nödvändiga respektive tillräckliga villkor för att få CSN?

Acceptans & sanning

DEL 2

SANNINGSTEORIER

Det finns flera olika teorier om vad det innebär för ett påstående att vara sant, nedan följer tre av de mer betydelsefulla av dessa:

NOTERA: I många fall spelar det inte så stor roll vilken sanningsteori man bekänner sig till eftersom man i praktiken ändå måste titta på vilka skäl det finns för att tro olika saker.

KORRESPONDENSTEORIN

(1) *Korrespondensteorin*: Ett påstående är sant om det finns ett motsvarande (korresponderande) faktum i världen. Sanna påståenden görs sanna av hur världen ser ut.¹

¹Platon låter i dialogen *Sofisten* (240^d-241^a; 262^b-263^e) ”en främling” förespråka denna teori. Möjligen är detta första gången denna typ av sanningsteori förs fram explicit.

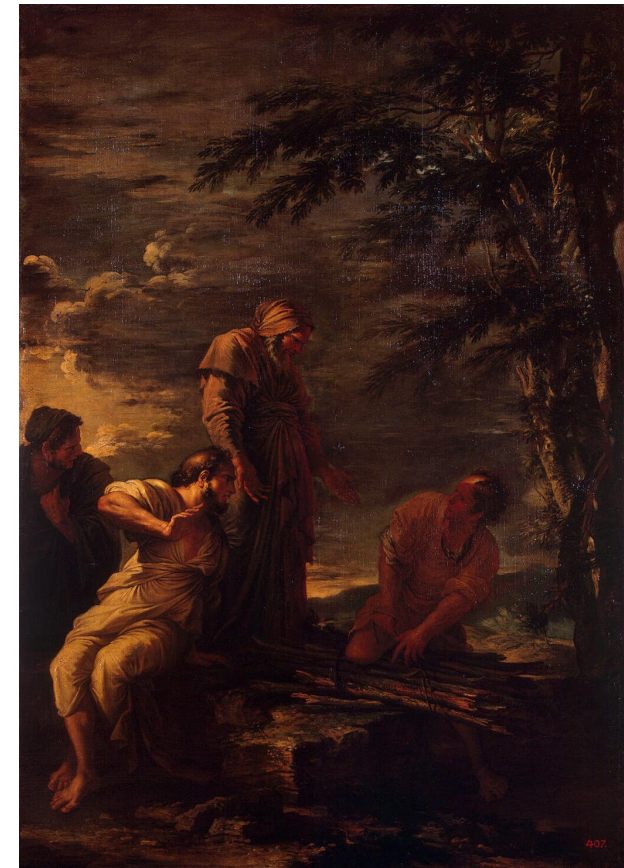

Fig. 10: Demokritos (i mitten) och sofisten Protagoras (till höger) målning av Salvator Rosa

KORRESPONDENSTEORIN

”Sanning är överensstämmelse mellan ting och intellekt”¹

St. Thomas av Aquino
1225–1274)

¹*Veritas est adequatio rei et intellectus*,
Isaac Israeli (Nyplatonist, 800-talet)
apud St. Thomas av Aquino.

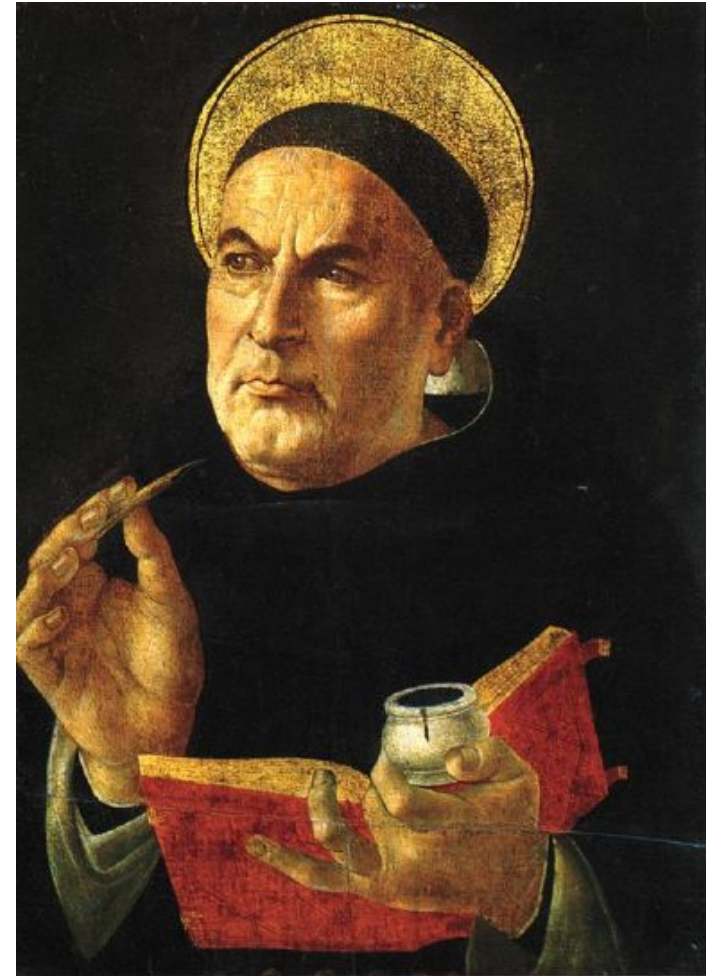

Fig. 11: *Thomas av Aquino*

KOHERENSTEORIN

(2) *Koherensteorin*: Enligt koherensteorin är en övertygelse sann om och endast om den tillhör ett koherent system av övertygelser.¹

¹Koherensteoretiker skiljer sig åt med avseende på (a) koherensrelationens natur (intern konsistens; entailment/konsekvens; mutual explanatory support), och, (b) hur de specificerar den/de mängd(er) som sanna övertygelser kohererar med (vad *vi* faktiskt tror; vad vi *skulle tro* om vi var fullt rationella; vad en allvetande varelse skulle tro).

KOHERENSTEORIN

What I maintain is that in the case of facts of perception and memory the test which we do apply, and which we must apply, is that of system. I contend that this test works satisfactorily, and that no other test will work. And I argue in consequence that there are no judgments of sense which are in principle infallible.

The test which I advocate is the idea of a whole of knowledge as wide and as consistent as may be.

(F. H. Bradley, “On Truth and Coherence”, 1909)

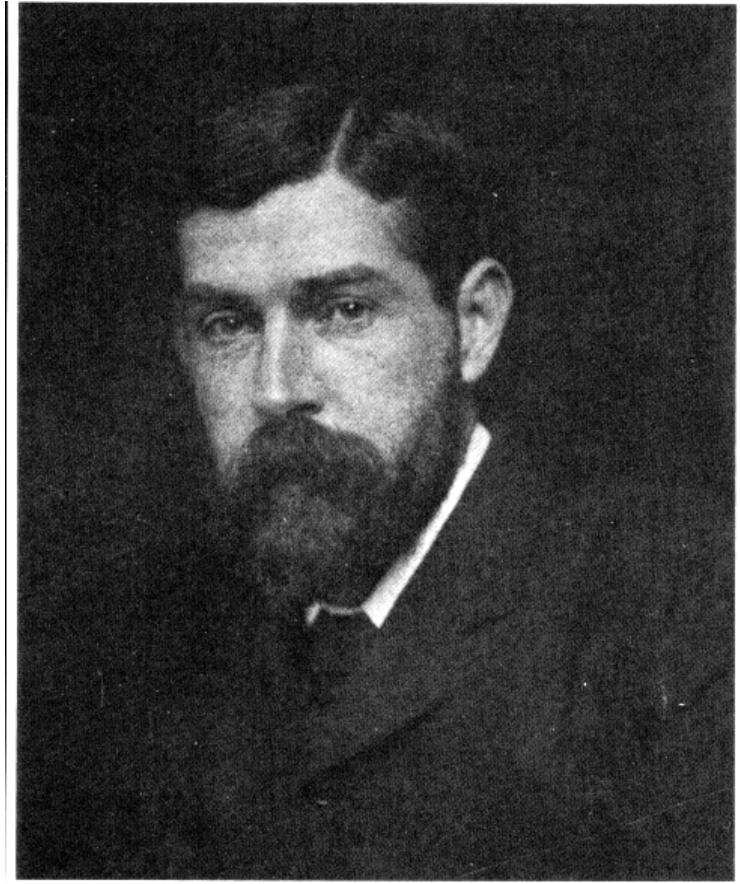

Fig. 12: *F. H. Bradley*

PRAGMATISM

(3) *Pragmatism*: ett påstående är att betrakta som sant om det *fungerar väl* som utgångspunkt för vad vi gör eller om det är vad som verkar mest troligt när vi undersökt alla möjligheter. (Vissa Pragmatiker menar att det är bättre att prata om vad som är rimligt eller orimligt att påstå snarare än vad som är sant eller falskt.)

PRAGMATISM

Any [...] idea that will carry us prosperously from any one part of our experience to any other part, linking things satisfactorily, working securely, saving labor; is true for just so much, true in so far forth, *true instrumentally*.

(William James, *Pragmatism*, 1907: 34)

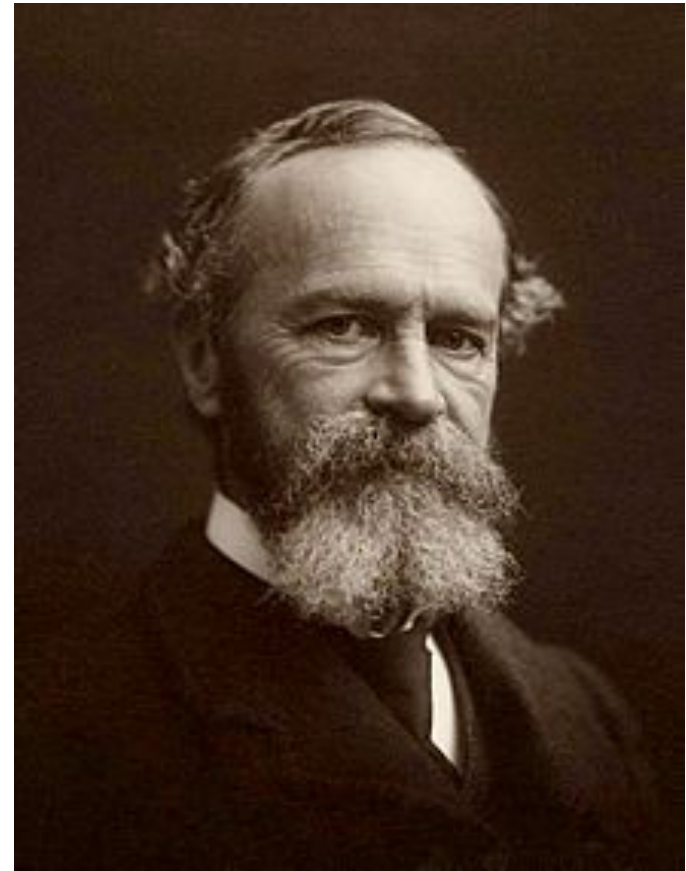

Fig. 13: *William James*

TYPER AV SANNINGSANSPRÅK

(1) *Empiriska*: påståenden som vi (åtminstone i princip) kan kontrollera gentemot världens konstitution.

(a) *Partikulära*: uttalar sig om enskilda ting.

(b) *Generella*: uttalar sig om klasser av ting. Två varianter: *statistiska* (uttalar sig om en delmängd av klassen), eller *universella* (uttalar sig om alla medlemmar av klassen).

(2) *Icke-empiriska*: påståenden som inte på ett avgörande sätt kan bedömas empiriskt.

(a) *Analytiskt sanna*: sanna i kraft av beståndsdelarnas innebörd.

(b) *Värderande*: Allt man kan visa empiriskt är vad folk tycker är värdefullt, inte vad som *de facto* är det.

(c) *Grundläggande metafysiska påståenden*: t.ex. De sanningsteorier vi diskuterade tidigare, eller Guds existens.

EN NOT OM ICKE-EMPIRISKA PÅSTÅENDEN

Även om det är så att *icke-empiriska påståenden* inte på ett avgörande sätt kan bedömas empiriskt så är det fortfarande så att man kan utvärdera dessa:

- (a) Icke-empiriska påståendemängder måste vara *internt konsistenta* och kan vara mer eller mindre *koherenta*.
- (b) Icke-empiriska påståenden kan backas upp med empiri genom att de stämmer mer eller mindre överens med empiriska data.
- (c) Man kan utvärdera de rättfärdigande skäl som ges till stöd för icke-empiriska påståenden.

Eller?

HUR ÄR DET DÅ MED MORALISKA PÅSTÅENDEN?

Vilken av ovan nämnda kategorier tillhör
moraliska påståenden?

META-ETISK NATURALISM

I sin bredaste mening är meta-etisk/moralisk naturalism¹ idén att en tillfredsställande filosofisk redogörelse av moralen kan ges utan att lämna den naturliga sfären, i linje med en mer generell filosofisk naturalism. Enligt en sådan bred metafysisk naturalism är alla fakta naturliga fakta, fakta om världen, sådana som naturvetenskapen sysslar med.

¹en rad meta-etiska positioner vid sidan om olika typer av naturalistisk realism kan inordnas här, såsom de flesta former av non-kognitivism, misstagsteorin, och relativism.

ÖVNING

Vad är detta för typ av påstående?

“There are five, and only five, regular geometrical solids”

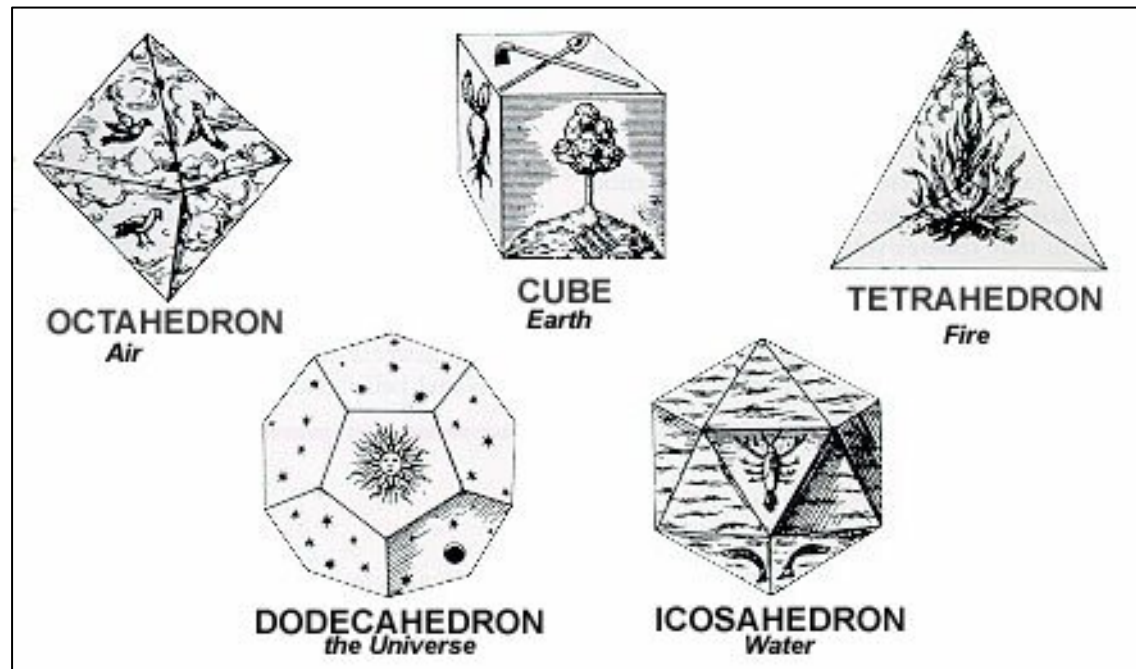

Fig. 14: *De platonska soliderna*

ÖVNING

Vad är detta för typ av påstående?

- (a) “The Demiurge is not only a rational craftsman but also a mathematician.”
- (b) “Blott mig själv jag älskar i Amanda!”
- (c) “Res, Amanda, jag skall till aldrig skådade länder”
- (d) “Stoicismen utvecklades under den Hellenistiska eran”

VANLIGA FELSLUT

(1) *Question-begging*: Att förutsätta vad som skall bevisas.
Premissernas sanning är beroende av slutsatsens sanning.

(P1): Mord är moraliskt fel.

(P2): Abort är mord.

(C): Abort är moraliskt fel

Detta argument (trots att det är att betrakta som giltigt) “begs the question” eftersom “mord” inte är en värdeneutral term (till skillnad från t. ex. ”avdagatagande”). P1 behövs egentligen inte eftersom “mord” inbegriper “moraliskt fel”, dvs. P2=C.

VAD HÄNDER HÄR?

Once people come to see that there is no basis for the moral distinction between killing and deliberately withholding treatment so that a severely handicapped infant will die, the psychological burden of guilt and remorse will surely swing the other way: it will be consoling to know that in tragic circumstances one did the very best for all concerned by ensuring that death took place swiftly and painlessly.

(Helga Kuhse & Peter Singer, “Killing and Letting Die”)

Acceptans

DEL 2

ACCEPTANS

I de flesta (vardagliga) situationer är det överdrivet att kräva att man *bevisar* att det man påstår verkligen är sant.

Ett rimligare krav i sådana sammanhang är istället att man frågar sig om man är *rättfärdigad* att tro på det som sägs/ta det för sant.

Hur höga krav man bör ställa beror alltså i hög grad på *kontexten*. Hughes (112) föreslår följande tillvägagångssätt:

- (1) Om påståendet är "common knowledge" bör vi se det såsom acceptabelt om inte kontexten kräver en högre standard.
- (2) Om påståendet *inte* är "common knowledge" bör vi efterfråga/vara beredda att framföra evidens som möter den passande standarden.

VANLIGA FELSLUT

(2) *Inkonsekvens/motsägelse*: Premisserna motsäger varandra, eller drar åt olika håll. Detta kan ofta lösas genom att ge upp någon av premisserna.

Exempel:

- (i) “Det finns få filosofiska sanningar så säkra som denna: alla sanningsanspråk inom moralen är subjektiva och arbiträra.”
- (ii) “Det existerar ingen ondskas i världen. Den ondskas som finns kommer vi förr eller senare att kunna utrota.”

THE MORAL PROBLEM

1. Moral judgements of the form 'It is right that I ϕ ' express a subject's beliefs about an objective matter of fact, a fact about what is right for her to do.
2. If someone judges that it is right that she ϕ s then, *certeris paribus*, she is motivated to ϕ .
3. An agent is motivated to act in a certain way just in case she has an appropriate desire and a means-end belief, where belief and desire are, in Hume's terms, distinct existences.

(Smith, Michael, *The Moral Problem*, 1994:12)

VANLIGA FELSLUT

(3) *Utnyttjande av tvetydighet/ekvivokation*: Ett uttryck eller en premiss kan ha olika tolkningar och argumentet bygger på att man glider mellan dessa.

(a) *Språklig tvetydighet*: ett uttryck betyder olika saker på olika ställen i argumentet.

(b) *Trivial vs. kontroversiell*: en premiss är godtagbar givet en svag tolkning men det krävs en starkare tolkning för att argumentet skall gå igenom.

“En plan är samma sak som en strategi. En typ av plan är Boeing 747, Alltså är en Boeing 747 en strategi.”

VANLIGA FELSLUT

(4) *Falska dilemman*: när man falskt påstår att vi i ett visst läge bara har vissa alternativ att välja mellan för att få oss att dra en viss slutsats trots att det finns (minst) ett tredje alternativ.

Om alternativ:

- (a) *Uttömmande*: en mängd alternativ är uttömmande när den innefattar alla möjligheter. T.ex. {död, levande}.
- (b) *Uteslutande*: ett alternativ (x) utesluter ett annat (y) t.ex. {död, fri}.

VANLIGA FELSLUT

Gerda Reith is convinced that superstition can be a positive force. "It gives you a sense of control by making you think you can work out what's going to happen next," she says. "And it also makes you feel lucky. And to take a risk or to enter into a chancy situation, you really have to believe in your own luck. In that sense, it's a very useful way of thinking, because the alternative is fatalism, which is to say, 'Oh, there's nothing I can do.' At least superstition makes people do things."

<http://www.guardian.co.uk/lifeandstyle/2002/dec/14/weekend.davidnewnham/print>

VANLIGA FELSLUT

Fatalism är inte det *enda* alternativet till vidskepelse, det är *ett* alternativ. Vidskepelse involverar att man handlar på ett sätt som involverar verkningslösa metoder och fatalism innebär en typ av resignation. Det finns dock andra alternativ, som till exempel att försöka göra saker åt sådant som står under vår kontroll.

ÖVNING

“Maten här är ju för tusan oätlig!”, “Jag vet, och små portioner får man också!”

“Moral är väldigt viktigt, utan den skulle man inte kunna bete sig i enlighet med moraliska principer.”

“Vi kan vara säkra på att Frits är bra på sitt jobb eftersom han jobbar på Filosofen och alla där är det.”

ÖVNING

Consider, too, the consequences of denying each man the right to own his own person. There are then only two alternatives: either (1) a certain class of people, A, have the right to own another class, B; or (2) everyone has the right to own his own equal quotal share of everyone else. The first alternative implies that while Class A deserves the rights of being human, Class B is in reality subhuman and therefore deserves no such rights. But since they are indeed human beings, the first alternative contradicts itself in denying natural human rights to one set of humans.

(Rothbard, Murray, *For a New Liberty*, s. 34)

ÖVNING

“Would you rather have a Lexus or justice? A dream or some substance? A Beamer, a necklace, or freedom?”

(Dead Prez, *Hip Hop*, 2000)

Fig. 15: *Dead Prez.*, foto: Piotr Sikora

KRITISKT TÄNKANDE I VÄRDEFRÅGOR

4: Utvärdera argument II

Två ansatser

REPETITION

The Fish-footman began by producing from under his arm a great letter, nearly as large as himself, and this he handed over to the other, saying, in a solemn tone, “For the Duchess. An invitation from the Queen to play croquet.” The Frog-footman repeated, in the same solemn tone, only changing the order of the words a little, “From the Queen. An invitation for the Duchess to play croquet.”

(Lewis Carroll, *Alice's Adventures in Wonderland*, 1865)

TVÅ HUVUDSTRATEGIER

(1) *Felslutsansatsen* (eng. *Fallacies approach*): Utgår från en lista på möjliga felslut och letar efter dem, begås något eller några sådana felslut i argumentationen så är det ett dåligt argument.

(2) *Kriterieansatsen* (eng. *Criterial approach*): utgår från en lista på kriterier som bra argument skall uppfylla, är de uppfyllda har vi att göra med ett bra argument.

Dessa typer av listor är inte orelaterade, men man kan välja att i huvudsak fokusera på antingen (1) eller (2). (Hughes fokuserar i huvudsak på (2).)

TRE KRITERIER

Ett bra argument skall uppfylla tre kriterier:

(1) *Acceptabla premisser*: det är rimligt att acceptera premisserna.

(2) *Relevanta premisser*: Premisserna har med slutsatsen att göra.

(3) *Adekvata premisser*: Premisserna räcker för att etablera slutsatsen.

NOTERA: (3) Handlar om premismängden som helhet, (1) & (2) om premisserna individuellt. (2) & (3) är relaterade: relevans är ett *nödvändigt villkor* för adekvans.

Relevans

DEL 3

RELEVANS

En premiss kan sägas vara relevant när den gör slutsatsen mer godtagbar om premissen i sig är godtagbar.

NOTERA: I en T-struktur kan vissa premisser tagna var för sig te sig irrelevanta; där måste de bedömas tillsammans.

NOTERA: En premiss kan vara relevant och samtidigt mycket svag, dvs. inte helt irrelevant men samtidigt inte utgöra särskilt starkt belägg för slutsatsen.

VANLIGA KÄLLOR TILL IRRELEVANS

(1) Åberopande av makt eller hot (*argumentum ad baculum*): att backa upp en slutsats med en “premiss” som går ut på tvång av ett eller annat slag.

Dominikanermunken Giordano Bruno (1548-1600) trodde på Kopernikus astronomiska hypoteser men gick ännu längre (han antog att solen var en stjärna bland andra i en oändlig rymd). Kyrkan hotade honom till livet om han inte ändrade sig. Han vägrade acceptera *ad baculum*-argumentet och brändes på bål år 1600.

Fig. 16: Bronsstaty av Giordano Bruno, Ettore Ferrari (Campo de' Fiori, Rom)

VANLIGA KÄLLOR TILL IRRELEVANS

Detta är åtminstone den vanliga hjältehistorien. Det är dock tveksamt om Brunos kosmologi verkligen spelade så stor roll. År 1600 hade kyrkan ännu inte en officiell ståndpunkt gällande den kopernikanska teorin och det verkar snarare ha varit hans panteistiska föreställningar och andra dogmatiska frågor som gällde.

(P1): Om du smugglar knark över Öresundsbron kommer du att åka i finkan.

(P2): Du vill inte åka i finkan.

(C): Alltså bör du inte smugla knark över Öresundsbron.

Detta argument innebär inte ett felslut, det tillskriver personen i fråga en uppfattning, men det påtvingar den inte.

VANLIGA KÄLLOR TILL IRRELEVANS

(2) *Åberopande av medlidande (argumentum ad misericordiam)*: att backa upp en slutsats med att om man inte går med på den blir någon ledsen, etc.

Richard P. Feynman, the Nobel Prize winning physicist, has been misunderstood almost all of his life. Since World War II, he came close twice to having a mental breakdown--first with the death of his wife and second with the explosion of the atomic bomb. I think that the *Journal of Science* should publish some of his later theoretical work out of our kind regard for his memory and from the interest of human concern for his difficult life.